

Kari Wærness, Kvinneperspektiver på sosialpolitikken. Oslo: Universitetsforlaget, 1982.

Kvindeforskningen i Norge forekommer at være betydeligt mere etableret end den danske kvindeforskning - på godt og ondt. På godt, fordi den norske kvindeforskning nyder en højere grad af anerkendelse og håndgribelig offentlig støtte, på ondt, fordi der derved er en risiko for, at den systemkritik, som nødvendigvis må ligge i den type forskning, bliver nedtonet.

Et eksempel på offentlig anerkendelse af den norske kvindeforskning er det samarbejde, som er etableret mellem samfundsvidenskabelige kvindeforskere om fremme af forskning om kvinders livsforhold og stilling i samfundet. Samarbejdet finder sted gennem sekretariatet for kvindeforskning, som blev oprettet i 1977 af Rådet for samfundsforskning. Foretagendet støttes derudover af Forbruger- og administrationsdepartementet (som har et særligt ligestillingskontor).

Resultatet af det offentligt støttede samarbejde om kvindeforskning er blevet en serie af publikationer om "Kvinnens levkår og livsløb". Helga Maria Hernes er redaktør og foreløbigt er publiceret: Helga Maria Hernes, Staten- kvinder ingen adgang (1982); Kari Wærness, Kvinneperspektiver på sosialpolitikken (1982); Harriet Holter (red.), Kvinner i fellesskap (1982); Runa Haukaa, Marit Hoel, Hanne Haavind (red.), Kvinneforskning: Bidrag til samfunnssteori (1982).

Kari Wærness (KW) er lektor i sociologi ved universitetet i Bergen. Hun har gennem sin forskning beskæftiget sig en del med det, som er hovedemnet for denne bog, nemlig omsorgsarbejdet.

Ved omsorgsarbejde forstår KW de former for omsorg, der ydes over for de ikke-selvhjulpne (gamle, syge, handicappede, børn), og som indebærer ansvar og forpligtelser for den, der udøver omsorgen. I modsætning hertil står personlige tjenesteydelser. Der kan være tale om præcis de samme ydelser, blot er modtagerne af ydelserne i sidstnævnte tilfælde personer, som godt kunne udføre tjene-sterne selv.

Omsorg har altid primært været et kvindearbejde. Samfundsudviklingen har betydet, at der fra primært at have været tale om privat, ulønnet tjeneste, nu i højere grad er tale om lønnet arbejde, som udføres i den offentlige sektors regi. Arbejdet udføres stadig af kvinder, idet hovedparten af de ansatte i social- og sundhedssektoren er kvinder - bortset fra ansatte i lederstillinger, naturligvis.

KW's bog fokuserer på den udvikling i retning af en øget professionalisering, som har fundet sted de senere år i den offentlige social- og sundhedssektor.

Kari Wærness, Kvinneperspektiver på sosialpolitikken. Oslo: Universitetsforlaget, 1982.

Kvindeforskningen i Norge forekommer at være betydeligt mere etableret end den danske kvindeforskning - på godt og ondt. På godt, fordi den norske kvindeforskning nyder en højere grad af anerkendelse og håndgribelig offentlig støtte, på ondt, fordi der derved er en risiko for, at den systemkritik, som nødvendigvis må ligge i den type forskning, bliver nedtonet.

Et eksempel på offentlig anerkendelse af den norske kvindeforskning er det samarbejde, som er etableret mellem samfundsvidenskabelige kvindeforskere om fremme af forskning om kvinders livsforhold og stilling i samfundet. Samarbejdet finder sted gennem sekretariatet for kvindeforskning, som blev oprettet i 1977 af Rådet for samfundsforskning. Foretagendet støttes derudover af Forbruger- og administrationsdepartementet (som har et særligt ligestillingskontor).

Resultatet af det offentligt støttede samarbejde om kvindeforskning er blevet en serie af publikationer om "Kvinnens levkår og livsløb". Helga Maria Hernes er redaktør og foreløbigt er publiceret: Helga Maria Hernes, Staten- kvinder ingen adgang (1982); Kari Wærness, Kvinneperspektiver på sosialpolitikken (1982); Harriet Holter (red.), Kvinner i fellesskap (1982); Runa Haukaa, Marit Hoel, Hanne Haavind (red.), Kvinneforskning: Bidrag til samfunnssteori (1982).

Kari Wærness (KW) er lektor i sociologi ved universitetet i Bergen. Hun har gennem sin forskning beskæftiget sig en del med det, som er hovedemnet for denne bog, nemlig omsorgsarbejdet.

Ved omsorgsarbejde forstår KW de former for omsorg, der ydes over for de ikke-selvhjulpne (gamle, syge, handicappede, børn), og som indebærer ansvar og forpligtelser for den, der udøver omsorgen. I modsætning hertil står personlige tjenesteydelser. Der kan være tale om præcis de samme ydelser, blot er modtagerne af ydelserne i sidstnævnte tilfælde personer, som godt kunne udføre tjene-sterne selv.

Omsorg har altid primært været et kvindearbejde. Samfundsudviklingen har betydet, at der fra primært at have været tale om privat, ulønnet tjeneste, nu i højere grad er tale om lønnet arbejde, som udføres i den offentlige sektors regi. Arbejdet udføres stadig af kvinder, idet hovedparten af de ansatte i social- og sundhedssektoren er kvinder - bortset fra ansatte i lederstillinger, naturligvis.

KW's bog fokuserer på den udvikling i retning af en øget professionalisering, som har fundet sted de senere år i den offentlige social- og sundhedssektor.

Professionaliseringen af omsorgsarbejdet har betydet, at man har lagt større vægt på formel uddannelse, og at man i højere grad har afgrænset de enkelte arbejdsfunktioner fra hinanden (specialisering og arbejdsdeling). Det sidste har igen medført, at de enkelte faggrupper (læger, sygeplejersker, hjemmesygeplejersker, hjemmehjælper osv.) har fået monopol på udførelse af bestemte arbejdsopgaver.

Professionaliseringen har blandt andet været fremkaldt af faglige krav fra de (kvindelige) social- og sundhedsarbejdere selv. En professionalisering af erhvervet har været midlet til at opnå bedre løn- og arbejdsforhold samt faglig anerkendelse af et arbejde, som ellers traditionelt har været betragtet som halvvejs velgørenhed, et arbejde som "bar lønnen i sig selv!". Strategien må siges at have givet det ønskede resultat, idet sygeplejearbejdet, som er det mest "professionaliserede" omsorgsarbejde også er det højst lønnede og mest prestigegivende, mens hjemmehjælpsarbejdet, der er meget lidt "professionaliseret", er lavt lønnet og forbundet med lav prestige.

Udviklingen har dog også været forbundet med en række åbenbare ulemper. Efter KW's opfattelse har den betydet en ringere klientservice, idet de personlige og sociale behov hos klienterne ikke dækkes. For de ansatte har det betydet en ringere arbejdstilfredsstillelse og et ringere arbejdsmiljø. KW skriver, at "professionaliseringen" af omsorgsarbejdet har bidraget til en "affeminisering" af arbejdet. Derved mener hun, at de traditionelle kvindelige dyder (følsomhed, hensynsfuldhed, tålmodighed for eksempel), som hun mener er positive egenskaber i omsorgsarbejdet, har fået mindre betydning i forhold til mere instrumentelle færdigheder. Det, at man i højere grad har lagt objektive normer og standarder ind i arbejdet, for eksempel også til en vis grad i hjemmehjælpsarbejdet, føles af de ansatte som klart utilfredsstillende.

Der er altså i følge KW et dilemma mellem på den ene side ønsket om at give omsorgsarbejdet samme status og lønmæssige placering på arbejdsmarkedet som mere mandsdominerede erhverv, og på den anden side ønsket om at bibeholde traditionelle positive værdier i omsorgsarbejdet. Hun mener, at en yderligere bureaukratisering og professionalisering af omsorgsarbejdet vil være af det onde.

Dette falder smukt i tråd med de nyeste politiske strømninger, som også går i retning af ønsker om at undgå institutionsløsninger og i stedet lade opgaverne løse i hjemmene. Overensstemmelsen med KW er dog kun tilsyneladende. KW påpeger nemlig i sin bog, at en omlægning af ressourcerne i omsorgsarbejdet fra institutionsløsninger til private løsninger med offentlige støtte er forbundet med en række problemer, og hun mener vel egentlig, at en omlægning, som foreta-

ges udelukkende ud fra kortsigtede økonomiske betragtninger vil være et kvindepolitisk tilbageslag.

Et af de problemer, hun fremhæver, er, at hjemmehjælpsordningen er helt utilstrækkelig, og at den i virkeligheden forudsætter, at der er andre familiemedlemmer (læs kvinder), som kan træde til, når hjemmehjælpen ikke er der. Den offentlige hjemmehjælp er i dag ofte kun et supplement til den ulønnede private omsorg, der ydes af kvindelige familiemedlemmer, og hvis hjemmehjælpen skulle udbygges, så den dækkede det reelle behov for omsorg, ville den blive betydeligt dyrere. Derudover peger hun på, at kvindernes stigende erhversdeltagelse og opsplitninger af familierne betyder, at det private supplement simpelthen bliver svært at finde.

KW mener, at der må en helt anden organisering af hjemmehjælpen til, og hun diskuterer til sidst i bogen, om det er muligt at kombinere en mere personorienteret omsorg med et professionelt hjælpeapparat. Hun afviser altså den løsning, som går på, at man blot lægger arbejdet tilbage til kvinderne i familierne. Omsorgen skal organiseres i et offentligt hjælpeapparat, men det skal have et andet og mere menneskeligt indhold end i dag.

Afslutningsvis vil jeg om bogen sige, at KW har præsteret et meget sobert og kvalificeret stykke kvindeforskning. Bogen er baseret på et indgående kendskab til de enkelte omsorgsgrene, og der fremsættes ingen påstande, som der ikke er dækning for. Analysen, som lægges frem, virker derfor meget overbevisende, netop fordi den er så sober og veldokumenteret. Til gengæld synes jeg måske nok, KW er lidt for forsigtig når det drejer sig om løsningsforslag. Det ville have været spændende med en nærmere drøftelse af, hvordan man kunne tænke sig den løsning, som hun kun antyder, gennemført. Man kunne måske også have inddraget de erfaringer, der er gjort med andre former for organisering af omsorgsarbejdet. Hvilke positive og negative erfaringer har man gjort her?

Til slut skal det understreges, at bogens problemstilling har nøjagtig samme relevans og aktualitet her i landet som i Norge, idet man jo også herhjemme diskuterer mulighederne for at spare på de "dyre institutionspladser". Som KW har påpeget kan det ikke nytte at tro, at man blot kan lægge arbejdet tilbage til den ulønnede private omsorg. Det er hverken realistisk eller ønskeligt. Man må til at tænke i helt utraditionelle organisatoriske baner. Forhåbentligt er der nogen, som går videre der, hvor Kari Wærness er sluppet.

Lisbeth Jarlov